

УДК 338.24.01

Палагута С. С.

аспірант

Полтавський університет економіки і торгівлі

E-mail: palaguta.sergey@mail.ru

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА СИСТЕМА ЯК НАПРЯМ МОДЕЛЮВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ І ОРГАНІЗАЦІЙ

У статті розглядається інформаційно-комунікаційна система управління підприємств і організацій та визначаються її зв'язки з об'єктом управління. Проаналізовано, структуровано обсяги первинної (внутрішньої і зовнішньої) та вторинної (нормативно-розпорядчої і аналізаторно-прогностичної) інформації, яка використовується в управлінні підприємств і організацій. Також здійснено дослідження з актуальної проблеми формування електронних ресурсів та забезпечення системного управління ними, використання електронних ресурсів відповідно до сучасних запитів користувачів на фоні обмежених можливостей щодо впровадження техніко-технологічних і комунікаційних засобів.

Визначено, що у дослідженні та концептуальному моделюванні управління формуванням електронних ресурсів значну наукову і практичну цінність становить бачення проблем, а також використання системного когнітиву, доповненого конвергентним підходом.

Позитивним є те, що розкриваючи питання створення концептуальних засад вирішення вказаної проблеми, надаються рекомендації щодо розроблення власних управлінських структур і моделей з врахуванням специфіки функціонування підприємств і організацій в умовах інформатизації.

Ключові слова: управління, формування електронних ресурсів, концептуальна модель, інформаційно-комунікаційна система управління, підприємство, організація.

Постановка проблеми. Нові пріоритети у діяльності підприємств в умовах інформаційного суспільства зумовили потребу удосконалення та оновлення її системи управління [3].

Отже, своєчасне вирішення завдань, пов'язаних із упровадженням нових технологій у практику роботи з електронними інформаційними ресурсами та використанням інновацій в інформаційній сфері, є невід'ємною умовою успішного функціонування сучасного підприємства. Важливим чинником забезпечення ефективної діяльності організацій є створення інформаційно-комунікаційної системи управління, яка сприятиме розробленню та реалізації моделей пріоритетних напрямів функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інформаційно-комунікаційних систем управлінської діяльності підприємств і організацій знаходять відображення як у зарубіжній, так і у вітчизняній науковій літературі, дані питання розглядаються в роботах Д.М. Іванцевича, Дж. Лафти, Г.В. Осовської, В. Шрамма. Міжособистісні комунікації - у роботах Р. Акоффа, М. Арджайла, Р. Бландела, Г.М. Захарчин. Структурні аспекти комунікацій підприємств - Т. Барнс, Ч. Бернард, Й.М. Петрович, Е. Роджерс, І.Б. Скворцов, Е. Хенсон, Л.В. Балабанова, В.Г. Герасимчук, Є.В. Крикавський, Л.Г. Ліпич, О.Б. Мних, А.Ф. Павленко, Н.І. Чухрай, І.В. Алексєєва, І.О. Тивончука, Ж.В. Поплавської, Ю.І. Стадницького, В. Годіна, І. Корнєєв та інші.

Невирішені складові загальної проблеми. Одним із найбільш важливих напрямів роботи підприємств і організацій в сучасних умовах є формування електронних ресурсів, водночас загострюється проблема забезпечення системного управління ними. Виникає необхідність визначення пріоритетів комплектування та використання електронних ресурсів відповідно до сучасних запитів користувачів на фоні обмежених можливостей щодо впровадження техніко-технологічних і комунікаційних

засобів. Брак управлінського досвіду в організації, формування електронних ресурсів актуалізує потребу створення концептуальних засад вирішення цієї проблеми шляхом розроблення власних управлінських структур і моделей з врахуванням специфіки функціонування підприємств і організацій в умовах інформатизації [6].

Формулювання цілей статі. Нині перед українськими підприємствами постає кардинальне завдання – забезпечити ефективне управління інформаційними ресурсами з метою надання доступу до віддалених інформаційних масивів і максимально повного задоволення інформаційних потреб користувачів[3].

Успішне здійснення управління в сфері формування електронних інформаційних ресурсів є досить складним завданням. Справа у тому, що формування електронних ресурсів – це складник загального процесу, пов'язаного з напрямками і пріоритетами управлінської діяльності, рівнем комп'ютеризації і програмного забезпечення, контингентом користувачів і їхніми інформаційними потребами, іншими параметрами, які визначають специфіку організації.

Важливо мати чітке уявлення про основні параметри організації: місію і цілі діяльності, організаційно-функціональну структуру, місце системи управління у загальній структурі організації, а також особливості зовнішніх і внутрішніх комунікацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відомо, що управління організаціями ґрунтується на більш-менш однакових принципах, методах і способах. Але для того, щоб адаптувати їх до особливостей конкретного підприємства, потрібно застосувати беззаперечний інструмент вирішення організаційно-управлінських завдань – науковий метод моделювання.

Переваги моделювання полягають в тому, що будь-яка модель – це спосіб перетворення вхідної інформації у вихідну, а також можливість здійснення аналітичної роботи та прогнозування.

Моделювання виступає методом аналізу певних ситуацій, подальшої перевірки можливої реалізації потрібних рішень та оцінки наслідків їхнього прийняття, що є досить ефективним при вирішенні завдань управління. Отже, моделі – це допоміжний інструмент для інформаційного забезпечення управлінської діяльності [1].

У сфері управління, де визначальним чинником успішного розвитку організації є своєчасне, науково обґрунтоване та виважене прийняття рішень, роль одержуваної інформації важко переоцінити.

Саме тому інформаційні моделі управління є досить ефективним способом вивчення навколишнього середовища, адже вони дають змогу визначати наслідки можливих дій, рішень. Сьогодні існує багато методів побудови різних моделей та спеціальних алгоритмів вирішення управлінських завдань за допомогою наукового методу моделювання.

Так, на переконання В. Годіна і І. Корнєєва, моделі є важливим допоміжним інструментом для інформаційного забезпечення управлінської діяльності. Для підтвердження цього висновку науковці запропонували схему поетапної діяльності, яка демонструє поетапний процес моделювання управлінської діяльності для подальшого вирішення управлінських завдань. Вона передбачає такі кроки: реальний об'єкт – побудова моделі об'єкта – вивчення властивостей об'єкта та варіантів вирішення завдань – побудова алгоритмів вирішення управлінських завдань – управлінська діяльність [5].

Моделювання управління, формуванням електронних інформаційних ресурсів є складним процесом, він має свою характерну специфіку. Перш за все, ця проблема має розглядатися у контексті загальносистемного підходу до організації як складної соціально-інформаційної інституції, котрій притаманна функція управління [10].

Остання й забезпечує збереження та розвиток основних її властивостей відповідно до суспільної місії, цілей і завдань. Водночас,

вирішення проблеми моделювання процесу управління формуванням інформаційних ресурсів є прерогативою окремої структури та повинно реалізовуватись безпосередньо в рамках системи управління підприємства [8].

Управлінська система реалізує життєво важливу для управління функцію: регулювання, коригування та організації. Її виконання забезпечується окремими специфічними елементами, сукупність яких і утворює систему управління. На практиці вона часто ніби повторює загальну структурно-функціональну організацію, що є раціональним і логічним підходом до реалізації основних її функцій за допомогою управлінського впливу. Вектор управлінського впливу дає змогу стабілізувати діяльність та визначити пріоритети розвитку, підтримуючи динамічну рівновагу із зовнішнім середовищем; націлити на досягнення пріоритетної мети, зберігаючи специфіку якісної визначеності функціонування; враховуючи сучасні інформаційно-комунікаційні потреби; удосконалювати систему обслуговування, задовольняючи широкий спектр запитів на основі врахування бажаної інформації.

Між керуючою та керованою системами постійно відбуваються інформаційно-комунікаційні процеси, що мають двосторонній характер. Як об'єкт, так і суб'єкт управління є одночасно і джерелом інформації, і її отримувачем. Зазначимо, що інформаційні комунікації системи управління мають складну структуру: від прямого інформаційного зв'язку із зовнішнім середовищем, зокрема потоком директивної інформації, яка трансформується в суб'єкті управління в результаті логіко-розумової діяльності (згідно з обраними цілями, наявними ресурсами і технологіями) та визначає майбутній стан підприємства, до зворотного інформаційного зв'язку, котрий відображає стан діяльності об'єкта управління, його структурних підрозділів та одночасно свідчить про дієвість і ефективність прийнятих рішень [9].

Таким чином, у сучасних умовах система управління має інформаційно-комунікаційний характер. Він проявляється як на рівні управління загалом, так і на окремих напрямках її діяльності. Інформаційно-комунікаційна система управління підприємства потребує свого ґрунтовного осмислення, визначення, підтримки та впровадження в практику як найбільш ефективною в сучасному інформаційному середовищі.

Розроблення моделі управління формуванням електронних інформаційних ресурсів повинно забезпечуватися та визнаватися як пріоритетним напрямом управління, ґрунтуватися на беззаперечному факті, що електронні ресурси – це актуальний складник загального розвитку що підвищує імідж підприємств та організацій [7].

Використовуючи концептуально загальні принципи управління в інформаційній сфері для здійснення управлінських процесів, потрібно враховувати важливість інформації, зокрема, її отримання, перетворення, використання, згідно з прийнятою технологією управління. В інформаційно-комунікаційній системі управління підприємства використовується значний обсяг інформації: первинної і вторинної.

Первинна інформація, що надходить до інформаційно-комунікаційної системи управління, структурно поділяється на внутрішню і зовнішню, рисунку 1, 2.

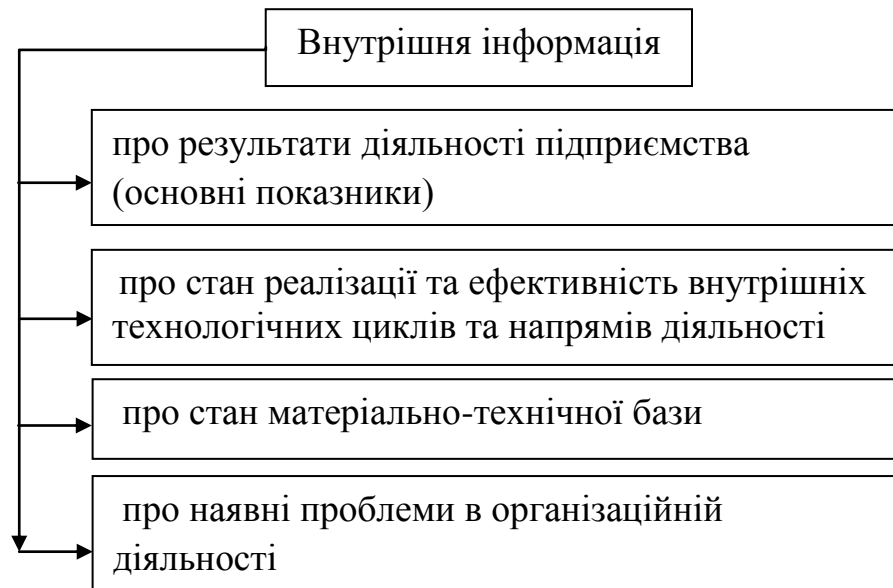

Рис. 1 - Основні відомості внутрішньої інформації

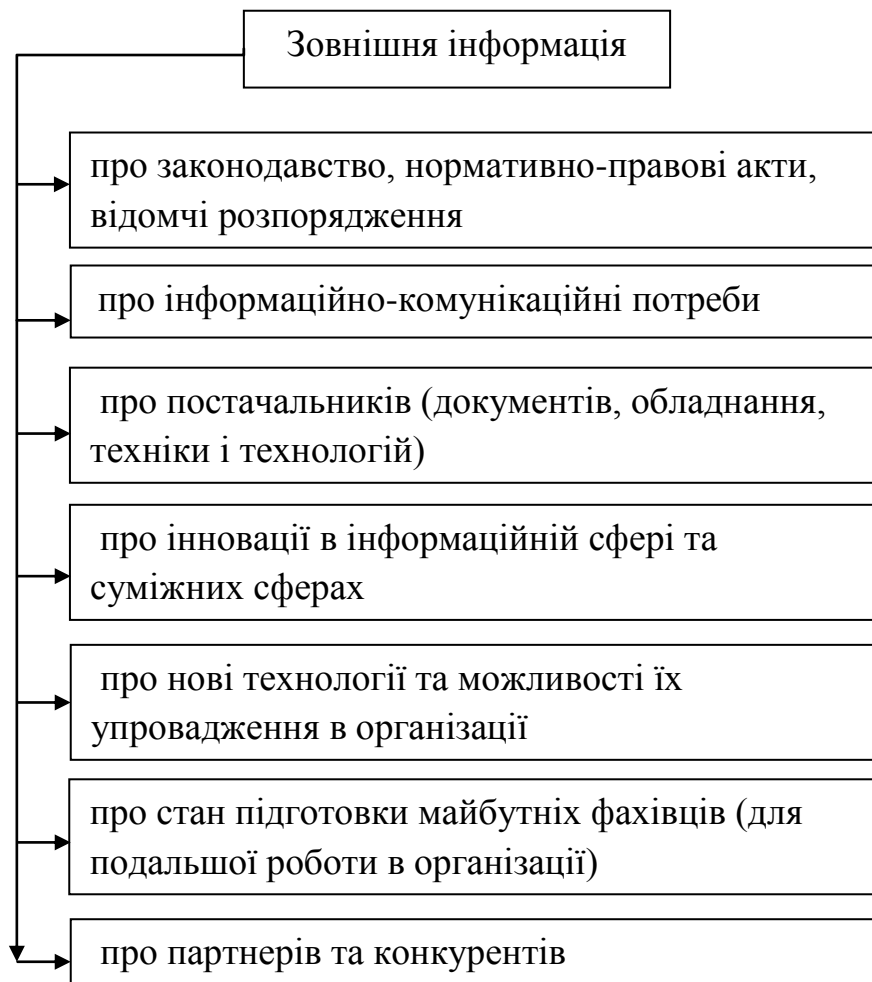

Рис. 2 - Основні відомості зовнішньої інформації

Вторинна інформація фактично є результатом (проміжним чи остаточним) перетворення первинної інформації в процесах управління,

тобто результатом діяльності інформаційно-комунікаційної системи управління. У свою чергу, цю інформацію можна класифікувати як нормативно-розпорядчу та аналізаторно-прогностичну рис.3, 4.

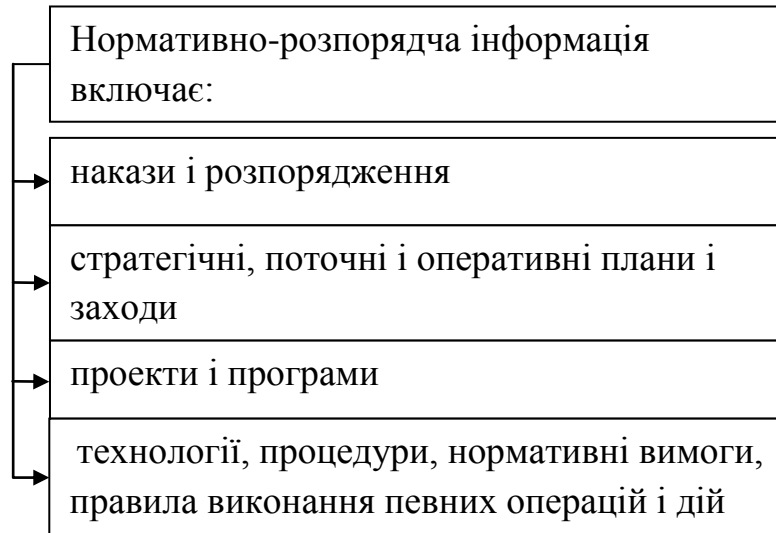

Рис.3 - Нормативно-розпорядча інформація

В процесах управління аналізаторно-прогностична інформація трансформується в реальну оцінку наявного стану підприємства та напрямів її діяльності.

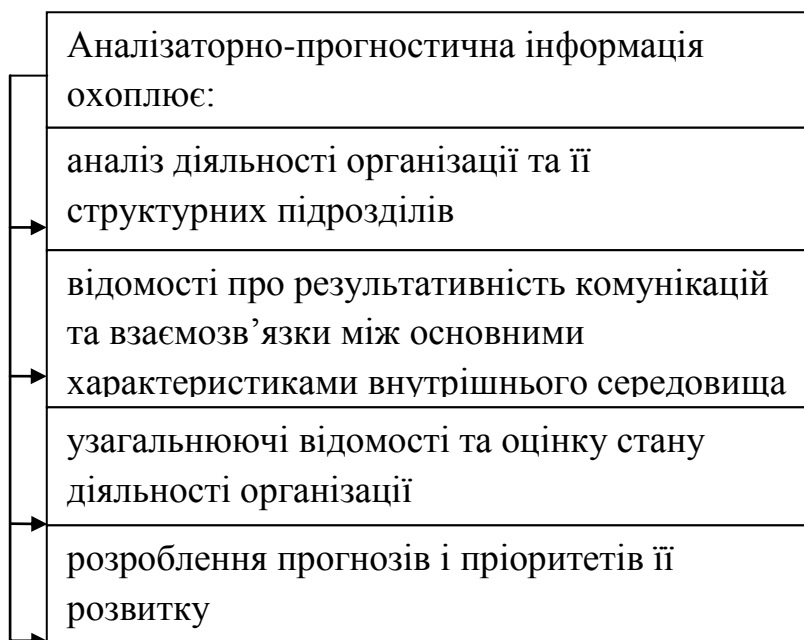

Рис. 4 - Аналізаторно-прогностична інформація

Вона ґрунтується на висновках, отриманих у результаті оброблення зібраних даних. Саме ця інформація дає змогу інформаційно-

комунікаційній системі управління аналізувати ефективність взаємозв'язків між основними характеристиками внутрішнього середовища та визначати оптимальну координацію і кооперацію дій з реалізації окремих напрямів діяльності в ході досягнення поставлених цілей і пріоритетів [4].

У свою чергу, аналіз і оцінка наявного стану діяльності організації та її структурних підрозділів дає можливість прогнозувати їх майбутнє шляхом розроблення прогностичних моделей, що ґрунтуються на оціночному прогнозуванні, на результатах порівняння реальної (фактичної) інформації та прогнозованої. Отже, аналізаторно-прогностична інформація є базовим складником більшості управлінських рішень в інформаційно-комунікаційній системі управління, які приймаються.

Провідне її місце зумовлюється тим, що формується вона в результаті ґрунтовного аналізу та оцінювання, розрахунків, статистичних даних, логіко-розумових висновків керівника підприємства його професійного досвіду. Водночас, варто пам'ятати, що вирішення проблеми (за умови вчасного отримання необхідної інформації та її структурування) на 80 % залежить від керівника, а побудова моделі лише прискорює процес прийняття ним управлінського рішення, надає впевненості у правильності обраної стратегії.

Важливим чинником підвищення ефективності та удосконалення діяльності інформаційно-комунікаційної системи управління, є здійснення системного аналізу як організації загалом, так і її структурних підрозділів зокрема, на основі системного архетипу, який розуміється як початковий, формальний прообраз, певна ідея [4]. Його сутність полягає в спрощеному розумінні проблемної ситуації, що склалася, з обов'язковим виділенням у ній головного. Системні архетипи накопичуються як досвід роботи, осмислена закономірність подій. Згодом вони формуються в набір

архетипів певних ситуацій, знання про які допомагає керівнику ідентифікувати проблеми, оцінювати внутрішню і зовнішню ситуації та швидко знаходити правильне управлінське рішення. Архетипні уявлення про управлінські ситуації дають змогу в реальній практиці оперативно визначати як кількісні, так і якісні чинники, що впливають на розвиток певного процесу.

Наприклад, у ході дослідження проблем управління формуванням електронних інформаційних ресурсів серед основних чинників, які впливають на вибір рішення, фахівці називають: наявний рівень доступу до ресурсів, інтелектуальну власність, рівень потреб користувачів в електронних послугах підприємства, оперативність виконання запитів, якість надання послуг, стан управління цим актуальним напрямом, рівень довіри до керівництва, мотивацію до нововведень тощо [6].

Можливості архетипного уявлення про проблему управління формуванням електронних ресурсів сприяють вибору моделі управління, яка є найбільш адекватною ситуації, що склалася, та може підвищити якість управління цим важливим напрямом діяльності. На думку науковців, у сучасних умовах динамічних змін саме архетипне бачення проблем стає ефективним засобом реалізації управлінських рішень [7].

Водночас варто враховувати, що системний архетип взаємопов'язаний з людиною-керівником, котрий приймає рішення, і об'єктом управління, котрий потребує удосконалення. Отже, здійснюючи системний аналіз з метою подальшого прогнозування розвитку підприємницької діяльності та вибору систем підтримки управлінських рішень, доцільно використовувати й можливості системного когнітипу, зокрема когнітивного (пізнавального) моделювання. Його переваги полягають, насамперед, у тому, що він сприяє поглибленому розумінню ситуації керівником, надає можливість концептуально уявити процес прийняття управлінського рішення. В якості основного конструкту

системного аналізу, системний когнітип може бути двох видів: збіжний (конвергентний) та розбіжний (дивергентний) [9].

При дослідженні управління формуванням електронних ресурсів конвергентний когнітип забезпечує необхідні умови для зіставлення та приведення процесу вирішення проблеми до бажаного результату, коли цілі ще не досить чітко визначені. У процесі застосування конвергентного когнітипу важливими є ідентифікація і формалізація проблемної ситуації, що створюють необхідні умови для практичного вирішення проблеми. Фахівці з теорії управління розглядають конвергентність як забезпечення умов для стійкого спрямування інформаційних процесів до визначених цілей. Відповідно й інформаційні системи, які його враховують, – це конвергентні системи управління та прийняття рішень [8].

Висновки. Отже, використовуючи можливості конвергентного когнітипу, керівництво підприємства повинно структурувати наявну інформацію для планомірного і стійкого спрямування вирішення складних управлінських завдань відповідно до визначених цілей. Зокрема, необхідно відокремити один від одного цілі, засоби і дії; визначити головну ціль, внутрішні і зовнішні цілі; множину засобів розділити на кінцеву кількість частин; контролювати всі аспекти вирішення проблеми, порівнюючи цілі і засоби; не випускати із поля зору незначні чинники тощо.

Названі підходи можуть найбільш ефективно впроваджуватися в межах повноважень інформаційно-комунікаційної системи управління шляхом безперервної планомірної і свідомої діяльності, що має циклічний характер та спрямовується на розроблення концепцій, стратегій, моделей, планів, заходів, проектів, інновацій, нових ідей.

Реалізація комплексної функції управління інформаційно-комунікаційної системи управління у моделюванні концептуальних підходів до управління формуванням електронних ресурсів як пріоритетного напрямку діяльності організації, забезпечить її стабільну

роботу, сприятиме досягненню визначених цілей та збереженню специфіки її діяльності відповідно до суспільної місії, удосконаленню процесу формування основних сучасних інформаційно-комунікаційних потреб користувачів та задоволення широкого спектру їх запитів як щодо традиційних, так і електронних форм надання інформації.

Список використаної літератури

1. Годин В.В. Информационное обеспечение управленческой деятельности : учебник / В. В. Годин, И. К. Корнеев. – М. : Мастерство, Высшая школа, 2001. – 240 с.

2. Головкова Л.С. Гнучка інтегрована система планування і контролю за діяльністю підприємства / Л.С. Головкова, О.М. Риженко // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2004. – № 1. – С. 84–87.

3. Головкова Л.С. Совершенствование управления материальными потоками / Л.С. Головкова // Підприємництво: проблеми становлення та функціонування. – Житомир, 2003. – № 3. – С. 128–131.

4. Мухин В.Е., Волокита А.Н. Комплексная система мониторинга безопасности на основе анализа целей действий субъектов компьютерных систем и сетей // Управляющие системы и машины. - 2006. - №5. - С.85-94.

5. Шпак Н.О. Комунікаційний менеджмент: сутність та розвиток / Н.О. Шпак // Економіка і держава. – 2010. – № 2. – С. 30 – 33.

6. Шпак Н.О. Основи комунікаційного менеджменту промислових підприємств: [монографія] / Н.О. Шпак. – Львів: Видавництво національного університету «Львівська політехніка», 2011. – 344 с.

7. Райков А. Н. Конвергентное управление и поддержка решений / А. Н. Райков. – М. : Издательство ИКАР, 2009. – 245 с.

8. Мельник О.Г. Інформація як складова інноваційного розвитку / О. Г. Мельник // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 10. – С. 136-141.
9. Горовий В. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс / В. Горовий; наук. ред. Л. А. Дубровіна ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2010. – 360 с.
10. Іванова І. І. Інформаційна основа економічних трансформацій / І. І. Іванова // Актуальні проблеми економіки. – 2008 – №5 – С. 215-221.

REFERENCES

1. Hodyn V. & Korneev I.K. (2001). Informatsionnoye obespecheniye upravlencheskoy deyatel'nosti [Ynformatsyonnoe Provision upravlencheskoy activity]. Moscow: Masterstvo, Vysshaya shkola [in Russian].
2. Golovkova, L.S., & Ryzhenko, O.N. (2004) Hnuchka intehrovana systema planuvannya y kontrolyu za diyal'nistyuu pidpryyemstva [The flexible integrated system of planning and control of the enterprise] Derzhava ta rehiony. Seriya: Ekonomika ta pidpryyemnytstvo - Countries and regions. Series: Economics and Business, 1, 84-87 [in Ukrainian].
3. Golovkova, L.S. (2003) Udoskonalennya upravlinnya material'nymy potokamy [Improvement materyalnymy flow control] Pidpryyemnytstvo: problemy stanovlennya ta Funktsionuvannya - Business: problems of formation and functioning, 3,128-131 [in Russian].
4. Muhyn, V.E., & Volokyta A.N. (2006). Kompleksna systema monitorynhu bezpeky na osnovi analizu tsiley diy sub'yektiv komp'yuternykh system i merezh [Complex Security Monitoring System Based on analysis of action goals subjects of computer systems and networks]. Upravlyayuchi systemy ta mashyny - Upravlyayuschy systemy and machine, 5, 85-94 [in Russian].

5. Shpak, N.O. (2010). *Komunikatsiyniy menedzhment: sutnist' ta rozvytok* [Communication Management: the nature and development]. *Ekonomika i derzhava - The economy and the state*, 2, 30 – 33 [in Ukrainian].

6. Shpak, N.O. (2011) *Osnovy komunikatsiynoho menedzhmentu promyslovykh predpryyatyy* : [Monohrafiya] [Fundamentals of communication management industry [monograph]. L'viv: Vydavnytstvo natsional'noho universytetu «L'vivs'ka politekhnika» [in Ukrainian].

7. Raikov, A.N. (2009) *Konverhentnoe upravlinnya i pidtrymka rishen'* [Konverhentnoe management and support solutions]. Moscow: Izdatel'stvo Ikar [in Russian].

8. Miller, O.G. (2008). *Ínformatsíya yak skladova ínnovatsíynogo rozvitku* [Information as part of innovative development]. *Aktual'ní problemi yekonomíki - Actual problems of economy*, 10, 136-141 [in Ukrainian].

9. Gorovoy, V., & Dubrovin, L.A. (2010) *Sotsial'ni informatsiyni komunikatsiyi, yikh Napovnennya y resurs* [Social information communication, their content and resource]. Kiev: NAS of Ukraine, Nat. b-ka Ukraine. Vernadsky, V. I. [in Ukrainian].

10. Ivanov, I.I. (2008) *Informatsiyna osnova ekonomichnykh transformatsiy* [Information basis of economic transformation]. *Aktual'ni problemy ekonomiky - Actual problems of economy*, 5, 215-221 [in Ukrainian].

ПАЛАГУТА С. С. ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННАЯ СИСТЕМА КАК НАПРАВЛЕНИЕ МОДЕЛИРОВАНИЯ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЙ И ОРГАНИЗАЦИЙ

В статье рассматривается информационно-коммуникационная система управления предприятий и организаций и определяются ее связи с объектом управления. Проанализировано, структурировано объемы первичной (внутренней и внешней) и вторичной (нормативно-

распорядительной и анализаторных-прогностической) информации, которая используется в управлении предприятий и организаций. Также проведено исследование по актуальной проблеме формирования электронных ресурсов и обеспечения системного управления ими, использование электронных ресурсов в соответствии с современными запросов пользователей на фоне ограниченных возможностей по внедрению технико-технологических и коммуникационных средств.

Определено, что в исследовании и концептуальном моделировании управления формированием электронных ресурсов значительную научную и практическую ценность представляет видение проблем, а также использование системного когнитива, дополненного конвергентным подходом.

Положительным является то, что раскрывая вопрос создания концептуальных основ решения указанной проблемы, даются рекомендации по разработке собственных управленческих структур и моделей с учетом специфики функционирования предприятий и организаций в условиях информатизации.

Ключевые слова: управление, формирование электронных ресурсов, концептуальная модель, информационно-коммуникационная система управления, предприятие, организация.

PALAGUTA S. INFORMATION AND COMMUNICATION DESIGN DIRECTION AS THE MANAGEMENT OF ENTERPRISES AND ORGANIZATIONS

In the article the information and communication system of enterprises and organizations, and determined its relationship with the object of control. Analyzed, structured amounts of primary (internal and external) and secondary (regulatory and administrative analyzer-predictive) information used in the management of enterprises and organizations. Also, the research on topical

issues of forming and providing electronic resources management system, the use of electronic resources according to modern user queries against a background of limited possibilities for implementing technical and technological and communication tools.

Determined that the research and conceptual modeling of formation of electronic resources considerable scientific and practical value of vision problems, and use system cognotype supplemented convergent approach.

Positive is that revealing the creation of conceptual principles of solving this problem, development of recommendations for their management structures and models to the specifics of functioning of enterprises and organizations in terms of information.

Keywords: management, formation of electronic resources, conceptual model, information and communication management system, enterprise organization.

Стаття надійшла до редакції 25.01.2017 р.

Авторська довідка

	Українською мовою	Англійською мовою
ПІБ/ Last name, first name	Палагута Сергій Сергійович	Sergey Palaguta
Науковий ступінь/ Scientific degree		
Вчене звання/ Scientific rank		
Посада/ Position	аспірант кафедри Управління персоналом та економіки праці	graduate student Department of Personnel Management and Labour Economics
Установа/ Establishment	Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»	Higher Educational Institution of Ukoopspilka «Poltava University of Economics and Trade»